

DOI: 10.52363/2414-5866-2026-1-44

УДК 354:336.025

Слободян Олександр, к.держ.упр., докторант, Хмельницький університет управління та права ім. Л. Юзькова, м. Хмельницький
ORCID: 0000-0003-4833-0730

Карпеко Надія, к. держ.упр., доцент, НАУ «ХАІ», м. Харків
ORCID: 0000-0003-3420-7897

Slobodyan Oleksandr., Phd in Public Administration, Doctoral student, Candidate in Public Administration, Khmelnytskyi University of Management and Law named after L. Yuzkov, Khmelnytskyi

Karpeko Nadiia., PhD, Associate Professor of the Economics and Public Administration Department, National Aerospace University 'Kharkiv Aviation Institute', Kharkiv

ГЕНЕЗА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙ ПУБЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ В УКРАЇНІ

GENESIS AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE LEGAL MECHANISM OF INNOVATIONS OF PUBLIC REGULATION OF REGIONAL DEVELOPMENT IN UKRAINE

Проаналізовано перспективи розвитку правового механізму інновацій у сфері публічного регулювання регіонального розвитку в Україні в умовах цифрової трансформації, децентралізації й євроінтеграції. Обґрунтовано необхідність переходу від фрагментарної нормативної бази до системно інтегрованого правового середовища, що забезпечує стимулювання інноваційних процесів на регіональному рівні. Визначено ключові напрями модернізації правового механізму, зокрема гармонізацію законодавства з європейськими стандартами, розвиток інституційної спроможності регіонів, впровадження цифрових інструментів управління та формування адаптивних регуляторних моделей. Запропоновано концептуальні засади вдосконалення правового механізму інновацій як інтегрованої системи норм, інститутів і процедур, спрямованих на забезпечення сталого регіонального розвитку.

Ключові слова: система публічного управління, механізми публічного регулювання, комплексний механізм, правове забезпечення, сталий розвиток, регіональний розвиток, регіони, інновації, інноваційна діяльність.

The prospects for the development of the legal mechanism of innovations in the field of public regulation of regional development in Ukraine in the context of digital transformation, decentralization and European integration are analyzed. The need for a transition from a fragmented regulatory framework to a systemically integrated legal environment that provides stimulation of innovation processes at the regional level is substantiated. Key areas of modernization of the legal mechanism are identified, in particular, harmonization of legislation with European standards, development of institutional capacity of regions, implementation of digital management tools and formation of adaptive regulatory models. Conceptual principles for improving the legal mechanism of innovations as an integrated system of norms, institutions and procedures aimed at ensuring sustainable regional development are proposed.

Keywords: public administration system, public regulation mechanisms, comprehensive mechanism, legal support, sustainable development, regional development, regions, innovations, innovative activity.

Постановка актуальності. Сучасний етап розвитку України характеризується глибокими трансформаційними процесами, які охоплюють не лише економічну, але й інституційно-правову сферу. У цих умовах особливого значення набуває формування ефективного правового механізму інновацій публічного регулювання регіонального розвитку, який має забезпечити узгодженість державної політики, підвищення конкурентоспроможності регіонів та інтеграцію України до європейського простору. У той же час, існуюча правова база характеризується фрагментарністю, декларативністю та недостатньою адаптованістю до сучасних викликів, що знижує ефективність реалізації інноваційної політики на регіональному рівні. Це зумовлює необхідність наукового осмислення перспектив розвитку правового механізму як системного інструменту публічного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика правового забезпечення інноваційного розвитку регіонів розглядається у працях вітчизняних і зарубіжних учених (Дж. Андерсона, О. Амоші, Р. Бенедикса, П. Блау, О. Борисенко, К. Бредлі, Н. Діденко, С. Домбровської, О. Іляш,

Дж. Коммонса, Р. Коуза, О. Крюкова, Ю. Куца, М. Латиніна, І. Лопушинського, О. Коротич, А. Маркусена, Дж. Марч, У. Мітчелла, Н. Мельтюхової, Г. Одінцової, О. Оржель, Х. Оуена, А. Піке, Г. Річардсона, І. Розпутенка, Т. Скокпола, А. Халецької та ін.). Вони акцентують увагу на ролі інституційних факторів, державної політики та регуляторного середовища у стимулюванні інновацій. Водночас у сучасних дослідженнях недостатньо уваги приділено інтеграції правових, цифрових і управлінських інструментів у єдину систему, що обмежує можливості комплексного аналізу.

Постановка завдання. Метою статті є періодизація та визначення перспектив розвитку правового механізму інновацій публічного регулювання розвитку регіону в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правовий механізм інновацій публічного регулювання регіонального розвитку доцільно розглядати як складну багаторівневу систему, що включає нормативно-правові акти, інституційні структури, управлінські процедури та інструменти реалізації державної політики. Його ефективність визначається не лише якістю законодавства, але й здатністю забезпечувати адаптивність, інтеграцію та координацію між різними рівнями управління.

Після здобуття незалежності України правове забезпечення регіонального розвитку формувалося в умовах становлення державності та переходу до ринкової економіки. Базовими нормативними актами виступали Конституція України (1996 р.) [1], Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 р.) [7], а також низка державних програм регіонального розвитку.

У цей період інноваційна складова фактично не була інтегрована у систему публічного управління регіонами. Інновації розглядалися переважно як елемент науково-технічної політики, а не як інструмент регіонального розвитку. Відсутність єдиної державної стратегії регіональної політики призводила до фрагментарності управлінських рішень і слабкої координації між рівнями влади.

Важливим кроком стало прийняття Закону України «Про інноваційну діяльність» (2002 р.), який заклав правові засади інноваційної політики, визначив суб'єктів інноваційної діяльності та форми державної підтримки [6]. Проте цей закон не був інтегрований у систему регіонального управління, що обмежувало його практичну дієвість.

Якісно новий етап розвитку правового механізму розпочався після прийняття Закону України «Про засади державної регіональної політики» (2015 р.) [2]. Цей нормативний акт заклав системну модель регіонального

управління, визначив принципи територіальної згуртованості та запровадив багаторівневу систему стратегічного планування.

Важливим елементом цього етапу стало затвердження Постанови Кабінету Міністрів України № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 року» (2014 р.) [3], яка вперше інтегрувала інноваційний компонент у стратегічні пріоритети держави.

У цей період також відбувається реформування інноваційного законодавства, зокрема через Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015 р.) [8], який створив нові механізми фінансування науки та розвитку інноваційної інфраструктури. Однак інноваційна політика все ще залишалася недостатньо інтегрованою з регіональним розвитком, що зумовлювало розрив між стратегічними документами та практичною реалізацією.

Прийняття Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки (Постанова КМУ №695 від 05.08.2020 р.) стало ключовим етапом інтеграції інновацій у регіональну політику [4]. У документі закріплено концепцію смарт-спеціалізації як основного інструменту підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Інноваційний розвиток набуває системного характеру, а регіони починають формувати власні інноваційні пріоритети, що відображається у регіональних стратегіях розвитку областей. Водночас залишається проблема нерівномірності розвитку регіонів, недостатньої інституційної спроможності та слабкої комерціалізації інновацій.

Початок повномасштабної війни рф проти України став критичним фактором трансформації правового механізму регіональної політики. Прийняття Закону України №2389-IX (2022 р.) суттєво змінило підхід до регіонального управління, запровадивши: функціональні типи територій; плани відновлення та розвитку регіонів; інтеграцію безпекового компоненту у регіональну політику [5]. Інновації у цей період набувають нового змісту: вони стають інструментом не лише економічного розвитку, але й відновлення критичної інфраструктури, цифрової трансформації та забезпечення безпеки.

Сучасний етап характеризується формуванням інноваційно-безпекової моделі регіонального розвитку, яка базується на таких правових інструментах: плани відновлення регіонів; інструменти державно-приватного партнерства; смарт-спеціалізація; транскордонне інноваційне співробітництво; цифрові платформи управління. Водночас зберігається фрагментарність нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності, що знижує ефективність реалізації державної

політики. Серед ключових проблем сучасного етапу слід виокремити: 1) розпорошеність інноваційного законодавства; 2) недостатню інтеграцію науки, бізнесу та держави; 3) слабку координацію стратегічних документів; 4) обмеженість фінансових інструментів; 5) нерівномірність регіонального розвитку.

Уважаємо, що однією з ключових проблем функціонування правового механізму інновацій публічного регулювання регіонального розвитку в Україні є відсутність цілісної правової архітектури, яка б забезпечувала системну взаємодію між інноваційною політикою, регіональним розвитком та цифровою трансформацією. Наявні нормативні акти часто не узгоджені між собою, що створює бар'єри для реалізації інноваційних проєктів на місцевому рівні.

У цьому контексті перспективи розвитку правового механізму пов'язані з переходом до інтегрованої моделі регулювання, яка передбачає:

- по-перше, гармонізацію національного законодавства з правом ЄС, що забезпечить імплементацію європейських стандартів у сфері інноваційної діяльності та регіональної політики;

- по-друге, розвиток інституційної спроможності органів публічної влади, зокрема через впровадження сучасних управлінських практик, підвищення кваліфікації кадрів та зміцнення координаційних механізмів;

- по-третє, активне використання цифрових технологій як інструменту правового регулювання, що дозволяє підвищити прозорість, ефективність і оперативність управлінських процесів;

- по-четверте, впровадження адаптивних регуляторних моделей, здатних швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища та забезпечувати гнучкість управлінських рішень.

Особливого значення набуває розвиток регіональних інноваційних екосистем, які функціонують на основі взаємодії держави, бізнесу, науки та громадянського суспільства. У цьому контексті правовий механізм має забезпечувати сприятливі умови для формування кластерів, технопарків та інших форм інноваційної діяльності.

Крім того, важливим напрямом є впровадження принципів належного врядування, зокрема прозорості, підзвітності та участі громадян у процесах прийняття рішень. Це сприятиме підвищенню довіри до органів влади та ефективності реалізації інноваційної політики.

Узагальнюючи, можна виокремити такі стратегічні напрями розвитку правового механізму інновацій:

- 1) формування єдиної цифрової правової платформи публічного

управління;

- 2) забезпечення інтероперабельності інформаційних систем;
- 3) розвиток правових інструментів стимулювання інновацій (податкові пільги, гранти, публічно-приватні партнерства);
- 4) удосконалення механізмів моніторингу та оцінки ефективності регуляторної політики;
- 5) інтеграція екологічних та соціальних аспектів у правове регулювання регіонального розвитку.

Висновки. Генеза правового механізму інновацій публічного регулювання розвитку регіонів в Україні демонструє поступовий перехід від фрагментарної моделі до комплексної системи управління, що поєднує інноваційну, регіональну та безпекову політики. При цьому наполягається, що сучасний етап функціонування правового механізму в цій сфері характеризується формуванням нової парадигми – інноваційно-безпекового розвитку регіонів, у якій інновації виступають ключовим інструментом відновлення, стійкості та конкурентоспроможності держави. Акцентовано, що подальша ефективність цього механізму залежить від глибини його правової інституціоналізації, узгодженості стратегічних документів і здатності адаптуватися до викликів післявоєнного відновлення та європейської інтеграції України.

Уважаємо, що подальший розвиток правового механізму інноваційного регулювання регіонів в Україні має базуватися на таких напрямках:

1. Удосконалення інноваційного законодавств. Необхідне створення системного нормативного акта, який інтегрує інноваційну та регіональну політику.
2. Інституціоналізація інноваційних екосистем на рівні регіонів. Закріплення правового статусу інноваційних кластерів, платформ і регіональних інноваційних центрів.
3. Розвиток фінансових інструментів регіонів. Запровадження грантових програм, податкових стимулів та розширення державно-приватного партнерства.
4. Цифровізація механізмів управління на рівні регіонів. Розвиток електронного урядування та систем моніторингу реалізації регіональних стратегій.
5. Євроінтеграційна гармонізація чинного законодавства України у сфері регіонального й інноваційного розвитку. Адаптація законодавства України до норм ЄС у сфері регіональної політики та інновацій.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page2>.
2. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.
3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.
4. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820>.
5. Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2023 р. № 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-2023-%D0%BF#Text>.
6. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
7. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
8. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.

References:

1. Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated 28.06.1996 No. 254к/96-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page2>.
2. On the principles of state regional policy: Law of Ukraine dated 05.02.2015 No. 156-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.
3. On approval of the State Strategy of Regional Development for the period until 2020: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 06.08.2014 No. 385. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.
4. On approval of the State Strategy for Regional Development for 2021–2027: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 05.08.2020

No. 695. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820>.

5. On approval of procedures for the restoration and development of regions and territorial communities: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 18.07.2023 No. 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-2023-%D0%BF#Text>.

6. On innovative activity: Law of Ukraine dated 04.07.2002 No. 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.

7. On local self-government in Ukraine: Law of Ukraine dated 21.05.1997 No. 280/97-BP. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

9. On scientific and scientific and technical activities: Law of Ukraine dated 26.11.2015 No. 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.

Фінансування. Це дослідження не отримувало зовнішнього фінансування. Використання ШІ. При підготовці цієї статті штучний інтелект не використовувався. Автор несе повну відповідальність за зміст статті. Подяки. Автор не має подяки.

Отримано: 06.04.2026

Прийнято: 27.05.2026

Опубліковано: 22.06.2026